

УДК 378:37.011.3-051: (811.161.2+821.161.2)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi57.589>

Кузьменко Ю. В.*,
orcid.org/0000-0001-5471-6432

Ситченко А. Л.*,
orcid.org/0000-0003-3725-1893

Корнієнко І. А.*,
orcid.org/0000-0002-2991-0476

ПРОФЕСІЙНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ЯК ЧИННИК СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

У статті розкривається поняття суб'єктності професійної підготовки фахівців як провідного чинника студентоцентрованого навчання. Актуалізуються основні інструменти вищої освіти – освітня програма, навчальний план і навчальні дисципліни у зв'язку з результатами навчання, які мають індивідуальний компетентнісний характер і є категорією студентоцентрованої освіти.

Основним напрямком суб'єктного навчання вчені визначають персональну освітню траєкторію студента, що втілюється в індивідуальному навчальному плані за активної участі кожного зацікавленого здобувача вищої освіти, який усвідомлює себе повноправним учасником навчального процесу. Можливість індивідуального вибору компонентів змісту навчання є показником відкритості вищої освіти та її гуманістичного характеру.

Стосовно підготовки бакалаврів-філологів підкреслюється потреба формування в них власної мовознавчої та літературознавчої концепції, свідомих поглядів на мовні й літературно-художні явища, розвиток здатності до самостійного об'єктивного аналізу та готовності до обґрунтованого пояснення наукових і художніх текстів. Суб'єктно-смісловий обмін між майбутніми вчителями української мови і літератури вважається ключовим чинником свідомого ставлення здобувачів вищої освіти до національних цінностей, гуманітарних пріоритетів, педагогічної професії, життєвих смислів та уявлень про індивідуально вагомі й суспільно відповідальні морально-естетичні ідеали.

Формування у студентів суб'єктного досвіду діяльності пов'язується з виконанням проблемних завдань, проєктним навчанням, у процесі якого відбуваються широкі міжособистісні комунікації й реалізується партнерська взаємодія всіх зацікавлених осіб. Суб'єктна спрямованість навчання передбачає опору на сформовані у студентів компетентності й водночас цілеспрямований розвиток їх під час засвоєння навчальних дисциплін, унаслідок чого відбуваються особистісні трансформації суб'єктів навчального процесу.

Ключові слова: суб'єктне навчання, студентоцентроване навчання, компетентнісна освіта, освітня траєкторія, індивідуальний навчальний план, проєктне навчання, суб'єкт навчального процесу, суб'єктний досвід.

Постановка проблеми. В умовах особистісно орієнтованої парадигми вітчизняної освіти актуалізується проблема підготовки педагогічних кадрів, здатних до продуктивної професійної діяльності в контексті індивідуальних пріоритетів та національних і європейських цінностей. Кожна освітня програма відтак зорієнтована на студента, тісно пов'язана з його особистими інтересами й пізнавальними потребами, що надає навчання студентоцентрованого характеру й потребує опори на суб'єктний досвід здобувачів вищої освіти. Ідеться про врахування важливого для кожного рівня знань і вмінь, уявлень

*© Кузьменко Ю. В.

*© Ситченко А. Л.

*© Корнієнко І. А.

і переконань, ставлень і ціннісних орієнтацій, що складають особистісний потенціал, який зумовлює успішність навчальної та виробничої діяльності випускника вищої школи. Орієнтація в навчанні на студента означає спрямованість освітньої діяльності на результат його фахової підготовки, пов'язаний із набуттям випускником необхідних компетентностей.

Проте в цій роботі виникають суперечності між: а) студентоцентрованим навчанням і викладацьким імперативом; б) традиційними та інноваційними підходами до організації навчальних занять; в) психологічним феноменом суб'єктності діяльності та його реалізацією в педагогічному аспекті. Однак проблема професійної суб'єктності як чинник студентоцентрованої освіти майбутніх учителів української мови і літератури докладно не була досліджена.

Аналіз досліджень. Поняття суб'єктності особистості розглядається вченими у різних аспектах – філософському, психологічному, педагогічному, філологічному, політологічному, культурологічному та ін. Окремі аспекти формування професійної суб'єктності висвітлює І. Онищенко, вказуючи на мотиваційний чинник професійної діяльності вчителів початкової школи [9]; суб'єктний контекст професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи розкриває В. Желанова [1]; як інтегративну властивість професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови трактує суб'єктність Т. Колодько [6]; провідним чинником формування цілісності освітнього простору вважає суб'єктність О. Юрченко [15].

У контексті дослідження актуалізуються педагогічні праці, в яких розкриваються поняття професійної суб'єктності вчителя й етапний характер її формування в освітньому процесі, що вказує на перспективність цього процесу. Так, професійно-суб'єктну позицію майбутнього вчителя початкової школи Д. Пріма розглядає як інтегративну систему «усвідомлених ставлень особистості до себе, професійної діяльності та інших суб'єктів освітнього процесу, базовану на сукупності компетентностей (знань, умінь, практичного досвіду), що виявляється в професійній поведінці» [10, с. 104]. Тобто йдеться про основні якості суб'єкта, що забезпечують йому успішне пізнання.

На думку О. Капінуса, можна визначити суб'єктність у таких її проявах, як активність, ініціативність, творчість, самодетермінація, саморегуляція, саморозвиток, рефлексивність тощо [4, с. 35]. Можливість номінації суб'єктних якостей особи забезпечує умови для їх спеціального розвитку.

Розвиток суб'єктності майбутніх педагогів О. Кобець пояснює як процес цілеспрямованого й довільного формування в них певних якостей і здібностей, визначаючи суб'єктність особистості «як здатність, що забезпечує людині можливість здійснювати управління та самоуправління у соціальній взаємодії» [5, с. 18]. Учений підкреслює, що насамперед ідеться про розвиток таких суб'єктних якостей, які забезпечували б практичне застосування отриманих знань як засіб навчання, і пропонує динамічну модель суб'єктного навчання, вказуючи на стадії суб'єктності як етапи становлення суб'єктних якостей здобувачів педагогічної освіти й наполягаючи на потребі ширшого використання для цього активних методів навчання [там само, с. 23]. Утім рівні розвитку цих стадій він пов'язує переважно з активністю особистості в комунікативних взаємодіях, що обмежує поняття суб'єктності навчання його інтерактивними формами. Отже, організація студентоцентрованого навчання є головною умовою компетентнісного наповнення результатів освіти, що становлять основу успішного подальшого навчання або виробничої діяльності за опанованою спеціальністю й визначають суб'єктний досвід діяльності конкретного фахівця.

Стосовно суб'єктного досвіду особистості та його значення для філологічної освіти цікавою є модель інтерсуб'єктного навчання української літератури в загальноосвітній школі, розроблена В. Уліщенко. Дослідниця пропонує спиратися в навчанні на різноманітні зв'язки між учнями, учителем, автором виучуваного твору, іншими читачами тощо, стимулюючи міжособистісні комунікації й примножуючи емоційно-

чуттєвий та розумовий досвід юних читачів. У цьому зв'язку вчена розрізняє поняття інтерактивного навчання та інтерсуб'єктної взаємодії учасників навчального процесу, спрямованої на усвідомлення суб'єктом свого «Я» та унікальності «іншого» [14, с. 18], що передбачає ціннісно-смысловий обмін між партнерами спілкування і сприяє досвіду їх міжособистісної комунікації. Отже, професійна суб'єктність означає розвиток у майбутнього вчителя уявлень про себе як суб'єкта педагогічної взаємодії, у процесі якої в учасників навчального процесу формується свобода вибору розумових завдань і способів їх розв'язання, що сприяє вільному навчанню та усвідомленню себе його активним учасником.

Отже, в науково-педагогічних джерелах пояснюється поняття професійної суб'єктності, підкреслюється можливість її поетапного формування як інтегративного чинника професійної підготовки майбутнього вчителя. Однак увага дослідників зосереджується головним чином на розвитку професійної суб'єктності вчителів початкової школи й зрідка – учителів іноземної мови. Стосовно вчителів української мови й літератури подібних досліджень не проводилося.

Мета статті – висвітлити суб'єктність професійної підготовки вчителів української мови й літератури як провідного чинника студентоцентрованої освіти.

Виклад основного матеріалу. Педагогічний феномен суб'єктності професійної підготовки майбутніх учителів української мови й літератури пов'язуємо із самовизначенням студентів як творців своєї моделі вчителя-філолога, власної концепції навчання й виховання, зі свідомим забезпеченням кожним свого фахового саморозвитку й активного впливу на освітнє середовище та особисте й суспільне життя. У контексті особистісно орієнтованої парадигми вітчизняної освіти актуалізується суб'єктна роль особи, яка навчається у процесі активної та цілеспрямованої пізнавальної діяльності.

У Новому глумачному словнику української мови поняття «суб'єкт» пояснюється як: 1) *філос.* Істота, здатна до пізнання навколишнього світу, об'єктивної дійсності й до цілеспрямованої діяльності; 2) *книж.* Особа, група осіб, організація і т. ін., яким належить активна роль у певному процесі, акті [8, с. 469]. Отже, суб'єктний підхід до перебудови навчального процесу передбачає продуктивну партнерську взаємодію всіх учасників пізнавальної діяльності, що прямо стосується підготовки відповідних педагогічних кадрів як ініціаторів та організаторів суб'єктного навчання.

Оскільки студент здобуває не лише освітній рівень, а й професійну кваліфікацію, то має бути готовим до конкурентної боротьби за своє робоче місце, на яке вже не може розраховувати впродовж усього життя, не підвищуючи свого фахового рівня. Для цього він має усвідомлювати власні прагнення й інтереси, обирати відповідні рішення й засоби їх виконання, оцінювати результати своїх дій та вносити до них певні корективи. Актуалізується поняття індивідуальної освітньої траєкторії кожного студента, яка означає персональний шлях реалізації його особистісного потенціалу і включає, зокрема, «послідовність здобуття освітніх кваліфікацій, академічну мобільність, визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та інформальної освіти тощо. Індивідуальна освітня траєкторія формується здобувачем вищої освіти з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду» [2]. Отже, студент має брати активну участь у формуванні власної освітньої траєкторії, що реалізується в його індивідуальному плані здебільшого за рахунок вибіркових навчальних дисциплін. На практиці ж часто виходить, що індивідуальні навчальні плани студентів певної академічної групи не відрізняються один від одного, більше враховуючи зміст навчального плану, ніж потенціал і потреби окремого студента.

Проблему суб'єктності професійної підготовки здобувачів вищої освіти пов'язуємо з орієнтацією освітньої діяльності на студента. Реалізація студентоцентрованого навчання відповідно до чинного Закону України «Про вищу освіту» передбачає: «заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів

здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу» [2]. Отже, проголошується першість студента, для задоволення потреб якого, власне, й працює освітнє середовище. На законодавчому рівні визначається поняття суб'єкта освітнього процесу як самостійного й відповідального учасника, підкреслюється потреба формування індивідуальної освітньої траєкторії студента як суб'єкта освітнього процесу, що передбачає з'ясування й урахування його навчальних потреб і можливостей.

Трансформація вищої освіти, зумовлена входженням України в європейський освітній простір й активована з ухваленням Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.), спричинила формування відповідної національної освітньої термінології, що дає змогу об'єктивувати поняття студентоцентрованого підходу. Увагу привертає «Національний освітній глосарій: вища освіта», в якому стверджується, що студентоцентрований підхід «передбачає розроблення освітніх програм, які зосереджуються на результатах навчання, ураховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, яке узгоджується із тривалістю освітньої програми. При цьому студенту надаються більші можливості щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання» [7, с. 61]. Отже, проголошене в Законі України «Про вищу освіту» положення про «задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти» реалізується насамперед у побудові відповідної освітньої програми, за якою формується навчальний план і розробляються програми навчальних дисциплін, зокрема й вибіркових.

Суб'єктний чинник названих освітніх документів забезпечується визначенням очікуваних результатів засвоєння кожним студентом як навчальних дисциплін, так й освітньої програми загалом. Оскільки результати вищої освіти пов'язуються з компетентностями, які врешті складають потенціал суб'єкта діяльності, то виходить, що поняття студентоцентрованого навчання охоплює компетентнісні результати навчання як основу суб'єктного досвіду діяльності фахівця. Ю. Рашкевич пояснює: «Основними категоріями студентоцентрованого навчання є компетентності та результати навчання», підкреслюючи, що ці два терміни «є ключовими в Європейському просторі вищої освіти» [11, с. 7].

Визначене в чинному Законі України «Про вищу освіту» поняття компетентності як «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей», тобто діяти на основі здобутих результатів навчання, які охоплюють «знання, вміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми (програми результати навчання) або окремих освітніх компонентів», цілком відповідає характеристикам суб'єктності професійної готовності випускника закладу вищої освіти.

Суб'єктність професійної підготовки бакалаврів-філологів не обмежується вибором освітньої програми та навчальних дисциплін і передбачає засвоєння цілого спектру мовних і мовознавчих, літературних і літературознавчих компетентностей, вироблення відповідних ціннісних орієнтацій, обсяг яких становить основу суб'єктного потенціалу фахового словесника. Під час вивчення мови й літератури студент формує власні погляди на мовно-літературні феномени, переживає свої уявлення і ставлення до мовних явищ і літературних здобутків, носіїв мовно-літературної культури, проблем функціонування національних мов і літературних творів тощо. У навчанні використовуються не лише опорні знання, а й емоційно-чуттєві враження, застосовуються набуті операційні вміння, що в сумі складає суб'єктний досвід діяльності кожної особи (Г. Костюк, І. Пасічник). Суб'єктна спрямованість підготовки майбутніх фахівців означає опору в навчанні на сформовані в студентів загальні й фахові компетентності та цілеспрямований розвиток

їх у лекційно-практичній і самостійній роботі у процесі засвоєння навчальних дисциплін. Ідеться не лише про використання суб'єктного досвіду особи в певній навчальній, виробничій чи іншій життєвій діяльності, а й про особистісні зміни самого суб'єкта, що вказують на його психічний розвиток, який відбувається завдяки трансформаціям набутого досвіду.

Однак розвиток суб'єктного досвіду відбувається не спонтанно й потребує спеціально організованого навчання. Феномен суб'єктності передбачає розмежування функцій викладачів і студентів, оскільки останні стають активним суб'єктом навчального процесу. Викладач висуває пізнавальну проблему, проводить інструктаж виконавців, які беруть участь в її розв'язанні. Виникає попит на застосування інноваційних педагогічних технологій та активізацію самостійної пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, формування в них усвідомленої потреби й можливості навчатися впродовж життя.

У контексті суб'єктності підготовки фахівців, і філологів зокрема, доцільно звернутися до досвіду проектного навчання, на переваги якого вказував В. Сухомлинський, маючи на увазі можливість заздалегідь продумати ще не проведений урок і тим запобігти прикрих помилок у його побудові й проведенні. На думку вчених, «проектні технології підвищують навчальну мотивацію, розвивають пізнавальний інтерес, творчі здібності, сприяють більш глибокому засвоєнню програмного матеріалу, плануванню власної навчальної діяльності, формуванню навичок та умінь практичного застосування набутих знань, розвивають проектні навички та вміння, які є необхідними якостями сучасної особистості» [13, с. 333]. Кожен з учасників навчального проекту виконує свої планувально-процесуальні дії й досягає власного результату, що вказує на індивідуалізацію освітнього процесу й реалізує диференціацію завдань, процесу й результату навчальної діяльності.

Однак практична робота студентів значною мірою залишається традиційною й відбувається здебільшого у формі семінарського заняття. Оскільки в основі проектного методу навчання визначено пізнавальну проблему, то передбачається активна пошукова діяльність кожного студента, який таким чином робить свій внесок у навчальний результат усієї групи. Суб'єктний досвід учасників такого проекту збагачується організаційними вміннями, навичками роботи в команді, характеризується здатністю досягти запланованого результату, готовністю діяти послідовно, злагоджено, що дає змогу кожному бути вільним у виконанні спільних складних навчальних або виробничих завдань. Розвиток суб'єктності відбувається через надання студентам свободи вибору, мотивацію до самостійної роботи і створення умов для партнерської взаємодії між усіма учасниками навчального проекту.

У контексті сказаного викликає інтерес філософія активної педагогічної дії, обґрунтована І. Зязюном. Учений вказує, що вже на рівні молодшого шкільного віку можуть бути реалізовані основні пріоритети так званого «вільного навчання», пов'язані, наприклад, з умінням самостійно ставити мету діяльності, складати поетапну програму своєї майбутньої діяльності, реалізувати складену програму й виявляти наполегливість у досягненні поставленої мети, аналізувати й оцінювати успішність власної діяльності (здатність до рефлексії та оцінки) тощо [3, с. 303–304].

Передбачається вироблення у учнів здатності бачити кінцеву мету своєї діяльності, самостійно знаходити оптимальні шляхи її досягнення і впливати на результат. Перелічені здібності складають основу потенціалу розумової діяльності суб'єкта навчального процесу, тобто суб'єктного досвіду особи, який у кожного учня чи студента різний, і феномен навчання полягає в тому, щоб психічний розвиток особистості відбувається на основі набутих якостей, які дають змогу виконати пізнавальне завдання. Вільним таке навчання є не лише за своїм характером, а й за його наслідками особистісного значення, оскільки з розвитком компетентностей відбуваються зміни суб'єктного потенціалу тих, хто навчається.

У ході вільного навчання в майбутніх учителів формується професійна суб'єктна свідомість, в основі якої, на думку І. Онищенко, «лежить суб'єктна позиція майбутнього фахівця, яка постає як система емоційно-ціннісних ставлень та стійких переконань, що дає змогу виробити власні способи професійної діяльності» [9, с. 20] й підвищити її ефективність. Енергетичний потенціал суб'єктного навчання забезпечується врахуванням актуального в здобувачів освіти рівня набутих знань і вмінь, уявлень і ставлень до мети, процесу й результату власної пізнавальної діяльності. І. Онищенко підкреслює, що професійна суб'єктність є умовою професійної успішності, важливою інтегративною складовою системи професійно важливих якостей сучасного фахівця. Отже, суб'єктність професійної підготовки філологів у студентоцентрованій моделі вищої освіти є важливим чинником формування компетентного фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки.

1. Феномен суб'єктності професійної підготовки фахівців є активним чинником результативного компетентісного навчання та провідною ознакою студентоцентрованої вищої освіти. Результат освітньої діяльності, що охоплює набуті компетентності, завжди має індивідуальні особливості й пріоритети, тому є основною категорією студентоцентрованого навчання.

2. Персональним напрямком формування суб'єктного досвіду кожного студента є його індивідуальна освітня траєкторія, головним інструментом якої є індивідуальний навчальний план, який передбачає вибіркові навчальні дисципліни відповідно до запитів і вподобань здобувачів.

3. Суб'єктність філологічної підготовки передбачає формування власних переконань студентів стосовно мовно-літературних феноменів, розвиток у них критичного мислення, чуття мови й художніх смаків, уявлень про цінності рідної мови та мистецтва слова, культурні здобутки людства.

4. Важливу роль у розвитку суб'єктного потенціалу студентів відіграють активні методи й форми навчання – проблемно-пошукові завдання, проектне моделювання, міжсуб'єктні форми навчання, які сприяють міжособистісному діалогу, ціннісно-смісловому обміну та взаємозбагаченню учасників освітнього процесу.

5. Перспективи розвитку суб'єктності здобувачів вищої освіти значною мірою пов'язані з модернізацією самостійної роботи студентів, застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема мультимедійних інструментів та штучного інтелекту, а також створенням і використанням у навчальному процесі методичних посібників нового покоління. Це може скласти перспективу подальшого наукового пошуку.

Список використаних джерел:

1. Желанова В. Суб'єктний контекст професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 1 (2). 2020. С. 99–105.
2. Закон України «Про вищу освіту». Верховна Рада України. 2014. № 1556-VII. 01.07.2014.
3. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
4. Капінус О. С. Методологія, теорія і методика формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України: монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 600 с.
5. Кобець О. В. Суб'єктність здобувачів педагогічного ЗВО у мінливому освітньому середовищі. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*. Вип. 2. 2023. С. 17-23.
6. Колодько Т. Суб'єктність як інтегративна властивість професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. VI (69), Issue: 165, 2018 Maj. С. 12-16.

7. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп / авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / за ред. В. Г. Кременя. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2014. 100 с.
8. Новий тлумачний словник української мови / [уклад. В. Яременко, О. Сліпущко]. 2-ге вид., виправлене. Київ: Аконіт, 2008. Т. 3. 862 с.
9. Онищенко І. Професійна суб'єктність як фактор формування мотивації до професійної діяльності в майбутніх учителів початкової школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць*. Вип. 2 (24). 2021. С. 14–22.
10. Пріма Д. Формування професійно-суб'єктної позиції майбутнього вчителя початкової школи як наукова проблема. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи: збірник наукових праць*. Вип. 1. 2019. С. 100–104.
11. Розроблення освітніх програм: метод. рекомендації / авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / за ред. В. Г. Кременя. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.
12. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2014. 168 с.
13. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майер, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші / за ред. С. Ю. Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболевої. Київ: Ленвіт, 2015. 444 с.
14. Уліщенко В. В. Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 398 с.
15. Юрченко О. Суб'єктність як провідний чинник формування цілісності осітнього простору. *Наука і техніка сьогодні*. № 12 (40). 2024. С. 1027-1038.

References:

1. Zhelanova, V. (2020). Subiektnyi kontekst profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly [Subjective context of professional training of future primary school teacher]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 1 (2), 99-105 [in Ukrainian].
2. On Higher Education, Law of Ukraine dated July 1, 2014. No. 1556-VII. *Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian].
3. Ziaziun, I. A. (2008). *Filosofiiia pedahohichnoi dii* [Philosophy of pedagogical action]. Cherkasy [in Ukrainian].
4. Kapinus, O. S. (2020). *Metodolohiia, teoriia i metodyka formuvannia profesiinoi subiektnosti maibutnikh ofitseriv Zbroinykh syl Ukrainy* [Methodology, theory and methods of forming the professional subjectivity of future officers of the Armed Forces of Ukraine]. Zhytomyr [in Ukrainian].
5. Kobets, O. V. (2023). Subiektnist zdobuvachiv pedahohichnoho ZVO u minlyvomu osvitnomu seredovyshchi [Subjectivity of applicants to pedagogical higher education institutions in a changing educational environment]. *Slobozhanskyi naukovyi visnyk. Seriia Psykholohiia*, 2, 17-23 [in Ukrainian].
6. Kolodk, T. (2018). Subiektnist yak intehratyvna vlastyvist profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy [Subjectivity as an integrative property of the professional competence of a future foreign language teacher]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI (69), 165, 12-16 [in Ukrainian].
7. Zakharchenko, V. M., Kalashnikova, S. A., Luhovyi, V. I., Stavitskyi, A. V., Rashkevych, Yu. M., & Talanova, Zh. V. (2014). *Natsionalnyi osvittnii hlosarii* [National Educational Glossary]. Kyiv: [in Ukrainian].
8. Yaremenko, V., & Slipushko, O. (2008). *Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. (Vol. 3). Kyiv [in Ukrainian].
9. Onyshchenko, I. (2021). Profesiina subiektnist yak faktor formuvannia motyvatsii do profesiinoi diialnosti v maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly [Professional subjectivity as a factor in the formation of motivation for professional activity in future primary school teachers]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, 2 (24), 14-22 [in Ukrainian].
10. Prima, D. (2019). Formuvannia profesiino-subiektnoi pozytsii maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly yak naukova problema [Formation of the professional-subject position of a future primary school teacher as a scientific problem]. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly*, 1, 100-104 [in Ukrainian].

11. Rashkevych, Yu. M. (2014). *Bolonskyi protses ta nova paradyhma vyshchoi osvity* [The Bologna Process and the New Paradigm of Higher Education]. Lviv [in Ukrainian].
12. Zakharchenko, V. M., Luhovyi, V. I., Rashkevych, Yu. M., & Talanova, Zh. V. (2014). *Rozroblennia osvitnikh prohram* [Development of educational programs]. Kyiv [in Ukrainian].
13. Nikolaieva, S. Yu., Boretska, H. E., Maiier, N. V., Ustymenko, O. M., & Chernysh, V. V. (2015). *Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh i vyshchykh navchalnykh zakladakh* [Modern technologies of learning foreign languages and cultures in general education and higher education institutions]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
14. Ulishchenko, V. V. (2011). *Teoriia i praktyka intersubiektnoho navchannia ukraïnskoi literatury v shkoli* [Theory and practice of intersubjective learning of Ukrainian literature at school]. Kyiv [in Ukrainian].
15. Yurchenko, O. (2024). Subiektnist yak providnyi chynnyk formuvannia tsilisnosti osvitnoho prostoru [Subjectivity as a leading factor in the formation of the integrity of the educational space]. *Nauka i tekhnika sohodni*, 12 (40), 1027-1038 [in Ukrainian].

Kuzmenko Yu. V.,

orcid.org/0000-0001-5471-6432

Sytchenko A. L.,

orcid.org/0000-0003-3725-1893

Korniienko I. A.,

orcid.org/0000-0002-2991-0476

SUBJECTIVITY OF PROFESSIONAL TRAINING OF BACHELORS OF PHILOLOGY IN CONDITIONS OF STUDENT-CENTERED LEARNING

The article reveals the concept of subjectivity of professional training of specialists as a leading factor of student-centered education. The main tools of higher education are being updated: the educational program, curriculum and academic disciplines in connection with learning outcomes, which have an individual competence-based nature and are a category of student-centered education.

Authors define the main path of subjective learning as the student's personal educational trajectory, which is embodied in an individual curriculum with the active participation of each interested higher education student who realizes himself as a full participant in the educational process. The possibility of individual choice of components of the content of education is an indicator of the openness of higher education and its humanistic nature.

Regarding the training of bachelors in philology, the need to form their own linguistic and literary concepts, conscious views on linguistic and literary and artistic phenomena, the development of the ability to independently objectively analyze and be prepared for a well-founded explanation of scientific and artistic texts is emphasized. Subjective-semantic exchange between future teachers of the Ukrainian language and literature is considered as a key factor in the conscious attitude of higher education students to national values, humanitarian priorities, the teaching profession, life meanings, and ideas about individually significant and socially responsible moral and aesthetic ideals.

The formation of subjective experience of activity of students is associated in the article with the implementation of problem tasks, project learning, in the process of which broad interpersonal communications occur and partnership interaction of all interested persons is implemented. The subjective orientation of learning involves reliance on the competencies formed in students and at the same time their purposeful development in the process of mastering educational disciplines, as a result of which personal transformations of the subjects of the educational process occur.

Key words: subject learning, student-centered learning, competence education, educational trajectory, individual initial plan, project learning, subject of the educational process, subject experience.

Дата надходження статті: 12.06.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Терентьева Н. О.